the 12th ASEAN

The 12th ASEAN Arts and Culture Exposition With International Performing Arts Festival

งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมอาเซียนสัมพันธ์และการแสดงนานาชาติ

“รากพริบพรี อัญมณีวัฒนธรรม ล้ำค่ามรดกโลก”

Prip-phri *The Saga of Cultural legacy and a Natural world heritage site.*

๕ - ๗ ธันวาคม ๒๕๖๖

ณ อุทยานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนครคีรี (ร.๔)

รากพริบพรี

 รากเหง้าพริบพรี (เพชรบุรี)

เพชรบุรี เป็นพื้นที่ซึ่งมีผู้คนอยู่อาศัย มีอารยธรรมชัดเจนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ รวมทั้งตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาทางโบราณคดีในเขตจังหวัดเพชรบุรี พบว่ามีชุมชนโบราณหลายแห่งตั้งแต่อำเภอเขาย้อยลงไปถึงอำเภอชะอำ ทำให้ทราบว่าพื้นที่ที่มีความสูง ๓.๕ ถึง ๔ เมตรจะเป็นทะเลในสมัยทวารวดี ด้วยเหตุนี้พื้นที่ราบทางตะวันออกของจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่อำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอบ้านแหลม จนถึงอำเภอเขาย้อย จะเป็นทะเลทั้งหมดไปจนถึงตัวเมืองราชบุรี ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีว่า จากตัวเมืองเพชรบุรีไปจังหวัดราชบุรีจะมีเมืองคูบัว ซึ่งเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดีชุมชนโบราณสมัยทวารวดีที่สำคัญ ได้แก่ เขตชุมชนโบราณหนองปรง เขตอำเภอเมืองเพชรบุรี โบราณสถานทุ่งเศรษฐีที่บ้านโคกเศรษฐี ตำบลนายาง อำเภอชะอำ ชุมชนแห่งนี้อยู่ในเขตพบพระพุทธรูปโกลนและเศษวัสดุต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แหล่งชุมชนโบราณส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้แม่น้ำและติดชายฝั่งทะเล เพื่อความสะดวกในการเดินทางและติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ

นอกจากนี้ชุมชนโบราณยังมีการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวและพืชผักผลไม้ต่าง ๆ ตลอดจนการจับสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงชีพ ชุมชนโบราณอาจมีการเคลื่อนย้ายบ้างเนื่องจากภัยพิบัติ หรือการศึกสงคราม เมื่อมีผู้เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นต่างก็มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง ต่อมาเมื่อมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมก็จะกลมกลืนกันเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปในที่สุด ดังนั้น เมื่อชุมชนโบราณชาวทวารวดีอาศัยอยู่ในเขตเมืองเพชรบุรีจนสิ้นยุคแล้ว จึงปรากฏชื่อเมืองเพชรบุรีในสมัยสุโขทัย สันนิษฐานว่าจะเป็นชุมชนใหญ่มีกษัตริย์ปกครอง ครั้นถึงสมัยอยุธยา เมืองเพชรบุรีก็ยังอยู่ในฐานะที่เป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำและเมืองหน้าด่าน

สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖)

ดินแดนของเมืองเพชรบุรี ปรากฏหลักฐานว่า มีผู้คนอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งพบหลักฐานเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทขวานหินขัด เครื่องประดับที่ทำจากหินภาชนะดินเผา โดยเฉพาะในเขตภูเขาทางด้านทิศตะวันตก เช่น พบโบราณวัตถุที่ถ้ำเขากระปุก อำเภอท่ายาง รวมทั้งการพบขวานหินขัดบริเวณใกล้เขากระจิว อำเภอท่ายางและยังพบภาชนะดินเผา ลูกปัดทำจากหินคาร์นีเลียนจำนวนมาก บริเวณบ้านดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ ซึ่งเป็นเขตภูเขาเชื่อมต่อกับที่ราบ ส่วนในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี บริเวณบ้านหนองแฟบ อำเภอท่ายาง พบโครงกระดูกและโบราณวัตถุ ได้แก่ ภาชนะดินเผา ลูกปัดหินอาเกต ลูกปัดหินคาร์นีเลียนลูกปัดแก้ว เครื่องมือเหล็กที่มีรูปแบบดังที่พบตามแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในแถบภาคกลางของประเทศไทย เป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่ามีการตั้งถิ่นฐานในดินแดนแถบนี้มานานแล้ว ทั้งยังมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกเนื่องจากพบโบราณวัตถุจากต่างถิ่น ได้แก่ ลูกปัดหิน เป็นต้น ชุมชนโบราณเหล่านี้คงพัฒนาอย่างต่อเนื่องมา โดยตลอด มีกลุ่มคนในวัฒนธรรมหินขัดอาศัยอยู่ในเขตภูเขาทางทิศตะวันตก และที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี เมื่อประมาณ ๔,๐๐๐ - ๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว และพบหลักฐานลูกปัดประดับตกแต่งร่างกายและเครื่องประดับสัมฤทธิ์ เช่น แหวน กำไล เป็นต้น มีการประดิษฐ์ภาชนะดินเผาขึ้นใช้ และคงจะทำภาชนะพิเศษที่ใช้ในพิธีกรรมด้วย เนื่องจากพบโครงกระดูกและภาชนะที่มีขนาดเล็กกว่าที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการติดต่อกับชุมชนโพ้นทะเล เนื่องจากพบโบราณวัตถุที่ผลิตจากวัตถุดิบที่ไม่มีในดินแดนแถบนี้ เช่น หินคาร์นีเลียน เป็นต้น

การติดต่อระหว่างชุมชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะบริเวณคาบสมุทรมลายูและภาคกลางของไทยอยู่ในเส้นทางคมนาคมระหว่างอินเดียกับจีนซึ่งอาศัยการเดินเรือเป็นหลัก เส้นทางการเดินเรือที่สำคัญบริเวณภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในราวพุทธศตวรรษที่ ๗ เป็นการเดินเรือตามเส้นทางการค้าระหว่างอินเดียกับจีนเส้นทางการค้าทางทะเลดังกล่าว เป็นการเดินเรือที่ต้องผ่านคาบสมุทรมลายู โดยเดินทางเลียบตามชายฝั่งคาบสมุทรมลายู ทั้งด้านตะวันตก (อ่าวอันดามัน) และทางด้านตะวันออก (อ่าวไทย) ชุมชนในแถบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออก จึงน่าจะเป็นจุดผ่านหรือจุดพักการเดินทางที่อยู่บนเส้นทางดังกล่าว

ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาการเดินเรือน้ำลึกในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ทำให้การค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขยายตัวตามลำดับ โดยเฉพาะการขยายการค้าทางเรือของจีน นอกจากนี้การใช้เส้นทางข้ามคาบสมุทรทางตอนบนของแหลมมลายู ซึ่งผ่านมาทางแม่น้ำตะนาวศรี ข้ามทิวเขาตะนาวศรีมายังฝั่งอ่าวไทยคงมีการใช้มากขึ้น เนื่องจากปัญหาโจรสลัดในช่องแคบมะละกา จึงมีการพัฒนาเส้นทางการเดินเรือน้ำลึกขึ้น ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมยังเป็นแหล่งรวมสินค้า หรือจุดแวะพักเพื่อสะสมเสบียง ตลอดจนมีการขยายตัวขึ้นเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ

เมื่อกระแสวัฒนธรรมจากภายนอก โดยเฉพาะวัฒนธรรมอินเดียเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เกิดเป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่เรียกกันว่า **"วัฒนธรรมทวารวดี"** ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖ ดินแดนในที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรีคงรับเอารูปแบบวัฒนธรรมดังกล่าวเข้ามาในชุมชนด้วย จึงได้พบหลักฐานร่องรอยชุมชนทวารวดีกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณนี้จนถึงคาบสมุทรมลายู ซึ่งเมื่อพิจารณาตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดีเหล่านี้ ล้วนตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ กล่าวคืออยู่ในเส้นทางการเดินเรือเลียบชายฝั่งและเส้นทางข้ามคาบสมุทรมลายู รวมทั้งตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมระหว่างคาบสมุทรมลายูและดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

เมืองเพชรบุรีในวัฒนธรรมทวารวดี หลักฐานวัฒนธรรมทวารวดี บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี ถึงแม้ว่าจะไม่พบเมืองที่มีรูปแบบของเมืองในวัฒนธรรมทวารวดีแน่ชัดเหมือนในลุ่มแม่น้ำอื่นๆ เช่น เมืองคูบัว ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เมืองอู่ทองในที่ราบลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี เป็นต้น แต่ก็ได้พบโบราณสถานโบราณวัตถุในวัฒนธรรมทวารวดี กระจัดกระจายอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรีเป็นจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูปธรรมจักร ซึ่งส่วนใหญ่จะพบเป็นโกลน รวมทั้งหินบดที่หนองปรงในเขตอำเภอเขาย้อย ซึ่งเป็นแหล่งผลิตให้กับชุมชนร่วมสมัย เช่น เมืองนครปฐม เป็นต้น

กลุ่มบ้านหนองพระ อยู่ใกล้เขตภูเขา พบร่องรอยโบราณสถานและรูปเคารพที่ทำจากหิน

กลุ่มเขากระจิว อยู่ในเขตอำเภอท่ายาง พบร่องรอยโบราณสถานและแหล่งที่อยู่อาศัยกระจายอยู่ใกล้กับเขากระจิว รวมทั้งพบร่องรอยของคนก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ใกล้เคียงบริเวณบ้านหนองแฟบอีกด้วย

กลุ่มโบราณสถานเนินโพธิ์ใหญ่ อยู่ในเขตอำเภอบ้านลาด มีร่องรอยการอยู่อาศัยที่หนาแน่น พบทั้งเศษภาชนะดินเผา โกลนพระพุทธรูป และลูกปัดแก้ว กลุ่มโบราณสถานแห่งนี้อยู่ใกล้แม่น้ำเพชรบุรีมากกว่าแหล่งอื่นๆ

กลุ่มโบราณสถานเนินโพธิ์ใหญ่
ที่มา : https://www.finearts.go.th/storage/contents/detail_file/R375yprl-24paa6LOTTNvWsP002t8s7eSMellix-ry.pdf

กลุ่มทุ่งเศรษฐี อยู่ในเขตอำเภอชะอำ พบศาสนสถานขนาดใหญ่ที่สุดในที่ราบลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี อยู่ใกล้กับชุมชนที่มีร่องรอยการอยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่นและมีโบราณสถานอยู่บนยอดเขา ที่สามารถใช้เป็นจุดสังเกตได้ ซึ่งตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มทุ่งเศรษฐีอยู่ไม่ไกลจากทะเล จึงน่าจะอยู่ในเส้นทางการเดินเรือเลียบชายฝั่งด้วย ทั้งยังอยู่ในเส้นทางข้ามคาบสมุทรโดยผ่านเข้ามาทางช่องเขาในเขตเมืองประจวบคีรีขันธ์ (ช่องสิงขร) เพื่อเข้าไปในดินแดนในลุ่มแม่น้ำอื่นๆ

เศียรเทวดาหรือบุคคลชั้นสูง
(โบราณวัตถุหมายเลข-165)
ที่มา : ทุ่งเศรษฐี : โบราณสถานทวารวดีชายฝั่งทะเลเพชรบุรี.
(หน้า 158)

กลุ่มทุ่งเศรษฐี
ถ่ายภาพโดย : แขนภา ทองตัน

เมืองเพชรบุรีในวัฒนธรรมเขมรโบราณ ต่อมาเมื่อวัฒนธรรมเขมรโบราณ เริ่มขยายตัวในดินแดนแถบนี้ ชุมชนในลุ่มแม่น้ำเพชรบุรีก็ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรโบราณเช่นเดียวกัน มีการสร้างเมืองในรูปแบบวัฒนธรรมเขมรโบราณเป็นรูปสี่เหลี่ยม อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบัน แต่ร่องรอยของเมืองได้ถูกทำลายไปมากแล้ว หลักฐานที่หลงเหลือให้เห็นได้ชัดเจนที่สุด ได้แก่ โบราณสถานที่วัดกำแพงแลง ที่มีลักษณะเป็นปรางค์ขนาดใหญ่ จำนวน ๕ องค์ ก่อด้วยศิลาแลงตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น ล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลงและพบรูปเคารพที่สำคัญ คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ซึ่งพบเพียงชิ้นส่วนพระวรกายท่อนบนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นและพบพระพุทธรูปปางสมาธิองค์เล็ก ๆ ประดับเรียงเป็นแถว ซึ่งเป็นลักษณะเหมือนกับพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมีที่พบในที่อื่น ๆ ได้แก่ สระโกสินารายณ์ จังหวัดราชบุรี จำนวน ๑ องค์ ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๑ องค์ และถ้ำใหญ่คูหาสวรรค์ จังหวัดลพบุรี จำนวน ๒ องค์ และประเทศกัมพูชา จำนวน ๒ องค์

อนึ่ง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดกำแพงแลงมีลักษณะเด่นบางประการ เช่น หน้าต่างลูกกรงมะหวดที่สลักทึบครึ่งหนึ่ง เพื่อให้เห็นลูกกรงมะหวดเพียงครึ่งเดียว ซึ่งเป็นลักษณะศิลปะบายน จึงสันนิษฐานได้ว่า โบราณสถานที่วัดกำแพงแลงแห่งนี้เป็นพุทธสถานในลัทธิมหายานที่ได้อิทธิพลศิลปะเขมรโบราณแบบบายน มีอายุอยู่ในราวพุทธศวรรษที่ ๑๘ นอกจากนี้ยังพบร่องรอยของโบราณสถานในวัฒนธรรมเขมรอีกแห่ง คือ วัดมหาธาตุ โดยที่ฐานชั้นล่างพบว่าก่อด้วยศิลาแลง แต่ตัวองค์ปรางค์ได้รับการซ่อมแซมหลายครั้งจนไม่เหลือเค้าเดิม

บรรดาเมืองเหล่านี้ ล้วนมีร่องรอยโบราณสถานในวัฒนธรรมเขมรโบราณละโว้ทยปุระ มีวัดมหาธาตุซึ่งพระปรางค์องค์เดิมเป็นศิลปะเขมรโบราณ ต่อมาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จนเปลี่ยนสภาพไปในที่สุด แต่ยังมีหลักฐานที่กำแพงแก้วล้อมรอบองค์พระปรางค์ก่อด้วยศิลาแลงบนทับหลังกำแพงมีประติมากรรมศิลปะแบบบายน ศรีชัยสิงห์บุรี คือเมืองโบราณที่ปราสาทเมืองสิงห์ มีปราสาทเมืองสิงห์เป็นศาสนสถานสำคัญ ศรีชัยวัชรบุรี คือเมืองเพชรบุรี มีพระปรางค์วัดกำแพงแลงเป็นศาสนสถานสำคัญ

ในช่วงเวลานี้ เมืองเพชรบุรีน่าจะมีฐานะเป็นเมืองท่าค้าขาย เช่นเดียวกับเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นเมืองร่วมสมัยกัน มีการพบหลักฐานเครื่องถ้วยชามจีนในชุมชนโบราณหลายแห่งที่เป็นชุมชนโบราณในวัฒนธรรมทวารวดี และพบเศษภาชนะดินเผาของจีนที่มีอายุตั้งแต่สมัยห้าราชวงศ์ จนถึงราชวงศ์ลุ้ง หยวน และเหมิงเป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อกับต่างประเทศโดยเฉพาะกับจีน ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙

สมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘) สมัยลพบุรี เป็นสมัยที่ดินแดนในแถบสุวรรณภูมิได้รับอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมแบบอินเดียมาเช่นเดียวกับสมัยทวารวดีและยังไม่ได้ปรับปรุงเข้าเป็นแบบของตนเองมากนัก หลักฐานชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจในช่วงนี้ คือ ใบเสมาที่วัดมหาธาตุเพชรบุรี กล่าวคือ เป็นธรรมเนียมของเมืองสำคัญสมัยโบราณในสุวรรณภูมิที่จะต้องมีพระธาตุ หรือวัดไว้เป็นคู่เมือง วัดมหาธาตุเมืองเพชรนั้น ก็ได้ชื่อว่าสร้างมาตั้งแต่เพชรบุรีเป็นเมืองสำคัญในสมัยโบราณ ใบเสมาวัดมหาธาตุเมืองเพชรเป็นใบเสมาหินทรายมีลวดลายแปลกตา สลักนูนแน่น โดยเฉพาะลายดอกที่โคนใบเสมานั้น เป็นลวดลายแบบลพบุรีและคล้ายอินเดีย ซึ่งลวดลายสมัยนั้นเป็นต้นเค้าของลายไทยปัจจุบัน

เครื่องยืนยันความสำคัญของเมืองเพชรบุรีในสมัยโบราณ ได้แก่ จารึกปราสาทพระขันธ์ ซึ่งสร้างขึ้นตามพระราชโองการของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กษัตริย์ขอมพระองค์นี้ครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. ๑๗๔๒ – ๑๗๖๒ ตามจารึก ปราสาทพระขันธ์ ได้กล่าวไว้ว่าพระองค์โปรดให้สร้างพระชัยพุทธมหานาถขึ้น ในเมืองต่าง ๆ ๒๓ เมือง เช่น *"ละโว้ทยปุระ สุวรรณปุระ ศัมพูกปัฏฏนะชยบุรี ศรีชยสิงหบุรี ศรีชยวชรบุรี..."* (ประชุมจารึกภาคที่ ๔ : ๒๐๘ - ๒๐๙) พระเจ้าชัยวรมัน ที่ ๗ พระองค์นี้ ทรงนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน และในราชสำนักก็นับถือนิกายนี้เป็นศาสนาประจำราชสำนัก แต่ขณะเดียวกันพวกเจ้านายและขุนนางยังนับถือศาสนาพราหมณ์ โดยบูชาพระศิวะและพระนารายณ์ สรุปได้ว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ทรงสร้างปราสาทศิลาแลงไว้ในเมืองต่าง ๆ ๒๓ เมือง ตามที่มีชื่ออยู่ในจารึกเพื่อประดิษฐานพระพุทธมหานาถ เพราะจะเห็นได้ว่าจากเมืองเพชรบุรี ราชบุรี และเมืองสิงห์ซึ่งปัจจุบันเป็นตำบลเมืองสิงห์ กิ่งอำเภอไทรโยค กาญจนบุรี เมืองเหล่านี้ต่างก็มีปรางค์ ๔ หลัง สร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ และ **"ศรีชัยวชรบุรี"** ก็คือ **"เพชรบุรี"** ปราสาทศิลาแลงที่เพชรบุรีนั้น อยู่ที่วัดกำแพงแลงในปัจจุบัน อันเป็นวัดอยู่ในตัวเมืองเพชรบุรี ในวัดมีปรางค์ ๔ องค์โคปุระ ๑ องค์ สระน้ำ และกำแพงศิลาแลง สำหรับปรางค์ ทั้ง ๔ องค์ และโคปุระนั้น มีหน้าต่างหลอก บรรดาหน้าต่างหลอกเหล่านี้มีศิลาแลง ปิดอยู่ประมาณ ๓ ใน ๔ ส่วนเหนือลูกกรง ลูกมะหวด ลักษณะนี้เป็นลักษณะขอมแบบบายน สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (ม.จ.สุภัทรดิศดิศกุล : ๗๗ - ๗๙)

สมัยสุโขทัย เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เมืองขึ้นต่างๆ ของขอมก็เริ่มเป็นอิสระ การประกาศตนเป็นอิสระของสุโขทัย นับเป็นการทำลายอำนาจของขอมในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างรุนแรง สุโขทัยได้ขยายอำนาจออกไปมากมาย ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชและได้มีหลักฐานเป็นจารึก เกี่ยวกับอาณาเขตสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชไว้ว่า *“ ...เบื้องตะวันออกรอดสระหลวงสองแคว ลุมบาจายสคา เท้าฝั่งของเถิงเวียงจันทร์เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื้องหัวนอนรอดคนทีพระบางแพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว เบื้องตะวันตกรอดเมือง ฉอดเมือง ...หงสาวดีสมุทรหาเป็นแดนเบื้องต้นนอนรอดเมืองแพร่เมืองน่านเมือง ... เมืองพลัวพ้นฝั่งของชวาเป็นที่แล้ว...”* (ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ หน้า ๒๖)

จะเห็นได้ว่า เพชรบุรีได้กลายเป็นเมืองหนึ่งในอาณาจักรสุโขทัยไปแล้ว รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงทรงขยายพระราชอาณาจักรออกไปกว้างขวางตามที่จารึกกล่าวถึง ดังนั้นอาณาจักรเพชรบุรีก็ย่อมตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัยไปด้วย

เมื่อสิ้นรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อำนาจสุโขทัยเสื่อมลงดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว ดังนั้นอาณาจักรเพชรบุรีย่อมจะเป็นอิสระได้เต็มที่ กษัตริย์ในช่วงนี้ได้แก่ เชื้อสายของพระพนมทะเลศิริเป็นเชื้อสายของพระเจ้าพรหมจากไชยปราการได้อพยพและสืบต่อกันมาทางใต้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยพระพนมทะเลศิริ จึงได้มาครองเพชรบุรีอีก ๔ รัชกาล จากนั้นจึงอพยพไปสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในสมัยพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือพระเจ้าอู่ทอง

สมัยอยุธยาตอนต้น (ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๓) นับแต่สถาปนากรุงศรีอยุธยานั้นในสมัยพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เพชรบุรีเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกรุงศรีอยุธยามา โดยตลอดสมัยประวัติศาสตร์อยุธยา ตามคำบอกเล่าในหนังสือคำให้การกรุงเก่านั้น ราชอาณาจักรทวารวดีศรีอยุธยา แบ่งหัวเมืองออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ หัวเมืองฝ่ายตะวันออก หัวเมืองปักษ์ใต้ หัวเมืองฝ่ายตะวันตก และหัวเมืองฝ่ายเหนือ **เพชรบุรีเป็นเมืองหนึ่งในกลุ่มหัวเมืองฝ่ายตะวันตก** ซึ่งประกอบด้วย สุพรรณบุรี นครไชยศรี เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี ศรีสวัสดิ์ ไทรโยค ท่ากระดาน ทองท่าพี และทองผาภูมิ (คำให้การชาวกรุงเก่า : ๑๙๕–๒๐๐) ในแถบนี้เพชรบุรีจะเป็นหัวเมืองสำคัญในอันดับต้นๆ ทีเดียวที่ทัดเทียมกันก็เห็นแต่สุพรรณบุรีในยุคต้นอยุธยาเท่านั้น นับแต่สถาปนากรุงศรีอยุธยา เพชรบุรีมีความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยาอย่างใกล้ชิด ดังเป็นที่ทราบอยู่แล้ว และเมื่อสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นแล้ว เพชรบุรีก็เป็นเมืองที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับราชอาณาจักรอยุธยาเรื่อยมา บทบาทของเพชรบุรีในสมัยอยุธยานั้นมีรายละเอียดดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. ๒๐๙๘ รัชสมัยพระมหาจักรพรรดิ ทรงได้ช้างเผือกพลายจากป่าเพชรบุรี ชื่อว่า พระแก้วทรงบาศ นับได้ว่าเป็นช้างเผือกเชือกแรกที่มีหลักฐานในประวัติศาสตร์ว่าได้จากเพชรบุรี ช่วงปี พ.ศ. ๒๑๑๒ พระมหาธรรมราชาเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๑๓ พระยาละแวกกษัตริย์เขมรได้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ขณะนั้นพระเพชรรัตน์เจ้าเมืองเพชรบุรีกำลังมีความผิดถูกถอดจากตำแหน่ง จึงซ่องสุมผู้คนเพื่อจะปล้นทัพหลวงเมื่อเสด็จขึ้นไปพิษณุโลก

ปี พ.ศ. ๒๑๒๑ พระเพชรรัตน์อดีตเจ้าเมืองเพชรบุรีคิดจะตีทัพหลวงได้ไม่นาน เพชรบุรีก็ประสบกับสงครามครั้งสำคัญ กล่าวคือ พระยาละแวกทรงให้พระยาอุเพศราช และพระยาจีนจันตุ ยกกองทัพเรือมาตีเพชรบุรี พระยาศรีสุรินทรฤๅชัยเจ้าเมืองเพชรบุรีและกรมการเมืองช่วยกันจัดการป้องกันเมืองอย่างเข้มแข็งตีเมืองเพชรบุรีไม่ได้ พระยาอุเพศราชและพระยาจีนจันตุก็เลิกทัพกลับเมืองละแวก

ปี พ.ศ. ๒๑๓๖ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงยกทัพไปตีเขมร โดยเกณฑ์ทัพเมืองนครราชสีมา ๑๐,๐๐๐ ยกมุ่งไปตีเมืองราช เมืองพัทลุง พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพให้ไปตีเมืองป่าสัก พอถึงเดือนอ้ายกองทัพเรือและกองทัพหลังจากกรุงศรีอยุธยาก็เริ่มการบุกกัมพูชาตามแผนของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน : ๒๒๓ – ๒๒๔)

ระหว่างประทับอยู่ที่เพชรบุรี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถเคยเสด็จโดยสถลมารคไปประพาสถึงตำบลสามร้อยยอด ทรงตั้งพระราชตำหนักริมทะเลขึ้น ได้เสด็จลงเรือพระที่นั่งพร้อมเรือเหล่าทหารประพาสทะเลแถบนั้นและทรงเบ็ดได้ปลาฉลามด้วย ทั้งสองพระองค์เสด็จประพาสทะเลได้ ๑๔ วัน แล้วจึงมีพระราชโองการให้ตั้งตำหนักที่ตำบลโตนดหลวง แล้วเสด็จโดยสถลมารคมายังพระตำหนักที่โตนดหลวง (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน : ๓๐๔ - ๓๐๕) ขณะที่ประทับที่พระตำหนักตำบลโตนดหลวงก็เสด็จประพาสไปในทะเลแถบนั้นอยู่ถึง ๑๒ วัน แล้วจึงเสด็จจากตำบลโตนดหลวงโดยสถลมารคเข้ามายังเมืองเพชรบุรี (พระราชพงศาวดารกรุง ศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน : ๓๐๕ – ๓๐๖)

สมัยอยุธยาตอนปลาย ปี พ.ศ. ๒๑๗๑ สมเด็จพระเชษฐาธิราชโอรสพระเจ้าทรงธรรมเสด็จขึ้นครองราชสมบัติทรงครองราชสมบัติอยู่แปดเดือนในรัชสมัยของพระองค์ มีเรื่องเกี่ยวกับชาวเพชรบุรีเมื่อทรงครองราชสมบัติได้เจ็ดวัน พระพันปีศรีศิลป์ผู้เป็นพระอนุชาทรงพิโรธที่ไม่อัญเชิญพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ ทรงลอบหนีไปยังเมืองเพชรบุรีและซ่องสุมผู้คนยกทัพจึงถูกล้อมจับได้ ถูกนำมาถวายสมเด็จพระเชษฐาธิราชและทรงให้ประหารที่วัดโคกพระยา ส่วนชาวเพชรบุรีที่เป็นใจเข้ากับพระศรีศิลป์นั้นทรงให้เอาไปเป็นตะพุ่นหญ้าช้าง (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน : ๓๓๖)

ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พวกฮ่อได้ยกมาตีเมืองอังวะ พม่าที่มาครองเมืองเมาะตะมะเกณฑ์มอญเพื่อจัดเป็นทัพจะไปช่วยอังวะ จึงอพยพมาที่กรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงให้เกณฑ์ทัพเมืองใต้และตะวันตก มีออกญาโกษาธิบดีขุนเหล็กเป็นทัพหลวง พระยาเพชรบุรีเป็นกองหน้า และพระยาราชบุรีเป็นกองหนุน ทัพพม่าเข้ามาตั้งอยู่ที่ไทรโยคและท่าดินแดง ทัพไทยช่วยกันโอบตีพม่าทำให้พม่าแตกเสียหายยับเยินมาก ได้เชลยและข้าวของช้างม้าศัตราวุธมาถวายสมเด็จพระนารายณ์มากมาย (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน : ๔๐๖ – ๔๑๒) นับเป็นอีกครั้งหนึ่งที่พระยาเพชรบุรีและไพร่พลออกสงครามได้ชัยชนะอย่างงดงาม

ในสมัยอยุธยา เมืองเพชรบุรยังเป็นที่รู้จักถึงความสำคัญในต่างประเทศด้วย ดังจะเห็นได้จากแผนการยึดราชอาณาจักรสยามของฝรั่งเศสสมัยนั้น การที่ฝรั่งเศสรวมเอาเพชรบุรีไว้ในแผนยึดราชอาณาจักรสยามด้วยนั้น แสดงว่าเมืองเพชรบุรีสมัยนั้นมีความสำคัญมาก การที่เพชรบุรีมีความสำคัญมากถึงเพียงนี้เชื่อได้ว่าเกิดจากการที่เพชรบุรีเป็นเมืองสำคัญในเส้นทางจากอยุธยาไปยุโรป ในสมัยนั้นการเดินทางเพื่อการค้าจากอยุธยาไปอินเดียและยุโรปจะต้องผ่านทางเมืองเพชรบุรีไปออกทางมะริดเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นผู้ที่แล่นเรือโดยตรงมาเองเท่านั้นจึงจะต้องไปเข้าปากน้ำเจ้าพระยา ผ่านเมืองบางกอกโดยไม่ต้องเข้าเมืองมะริด ซึ่งก็น่าจะมีไม่มากนัก กรณีนี้อาจเป็นทูตหรือเป็นกำลังทหารโดยตรง เช่น นายพลเดฟาช เท่านั้น

ในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา ศึกตีเมืองนครศรีธรรมราช ทางเพชรบุรีต้องทำหน้าที่หนักอยู่เป็นเวลานาน ด้วยเหตุที่เป็นเกียกกายต้องหาเสบียงอาหารส่งให้กองทัพอยู่ตลอดเวลา การให้พระยาเพชรบุรีเป็นเกียกกายครั้งนี้นั้น เป็นเครื่องบ่งชี้ประการหนึ่งว่า *เพชรบุรีเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์* สามารถจะหาเสบียงอาหารและมีความสามารถส่งเสบียงดังกล่าวส่งไปยังแนวรบที่นครศรีธรรมราชได้สะดวกที่สุด นับเป็นเครื่องยืนยันถึงความสำคัญและความสมบูรณ์ของเพชรบุรีได้

สมเด็จพระพุทธเจ้าเสือทรงโปรดการต่อสู้และกีฬากลางแจ้งต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เคยเสด็จประพาสเพชรบุรีโดยชลมารคและประทับแรมอยู่ที่พระราชนิเวศ ตำบลโตนดหลวง ริมฝั่งทะเล พระองค์ได้ประทับเรือพระที่นั่งมหานาวาท้ายรถไปจนถึงตำบลสามร้อยยอด ทรงเบ็ดตกปลาฉลามและปลาต่าง ๆ มากมาย แล้วจึงเสด็จกลับพระตำหนักโตนดหลวง พระพุทธเจ้าเสือทรงพระสำราญอยู่โดยทำนองเช่นนี้ ถึง ๑๕ วัน จึงได้เสด็จกลับอยุธยา (กรมศึกษาธิการ : ๑๕๔) ยังมีเหตุการณ์กรณีพันท้ายนรสิงห์ โดยให้พระยาจักรีเกณฑ์แลกหัวเมืองครั้งใหญ่จากเมืองนนทบุรี เมืองธนบุรี เมืองนครชัยศรี เมืองสาครบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี และเมืองสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้นสามหมื่นคนเศษ ขุดคลองยาวทั้งสิ้น ๓๔๐ เส้น และนับเป็นคลองแรกโครงการขุดคลองครั้งนี้ ประชาชนที่ถูกเกณฑ์มาครั้งนี้มีเพียงสามหมื่นคนเศษเท่านั้น นับได้ว่าชาวเพชรบุรีได้มีส่วนในการขุดคลองครั้งนี้อยู่ด้วยเหมือนกัน

แผ่นดิน**พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งท้ายสระ** ทรงมีพระอนุชาซึ่งต่อมา คือ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์เป็นมหาอุปราช เมื่อสิ้นแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งท้ายสระ เกิดศึกกลางเมืองชิงราชสมบัติขึ้น พระพันวัสสาใหญ่และพระพันวัสสาน้อยนี้ ทรงเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน พระบิดา คือ **นายทรงบาศ** ผู้ซึ่งเมื่อครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชามีตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาบำเรอภูธร เป็นเชื้อตระกูลพราหมณ์สมอพลือ เมืองเพชรบุรี (คงเดช ประพัฒน์ทอง : ๒๕๒๘)

จะเห็นได้ว่า เมืองเพชรบุรี เจ้าเมือง และประชาชนทหารเพชรบุรี ได้มีบทบาทและความสำคัญอยู่ในประวัติศาสตร์อยุธยานับแต่สมัยพระมหาจักรพรรดิมาโดยตลอด จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าในครั้งสุดท้าย

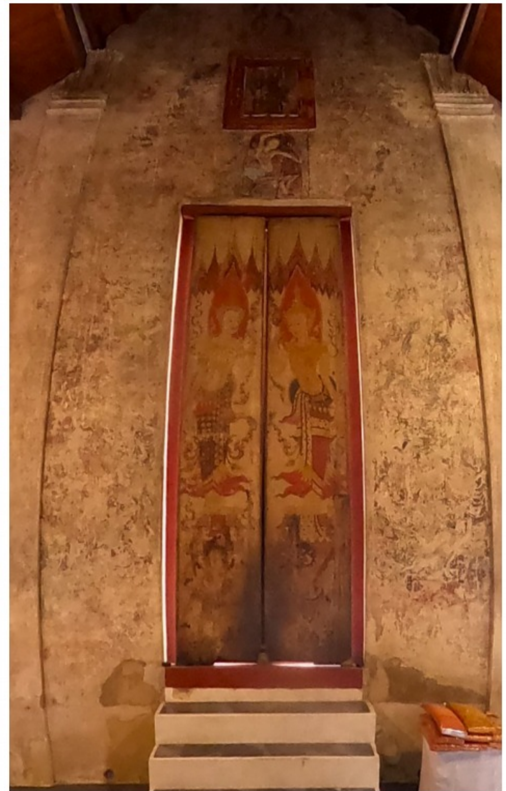
สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งประการหนึ่งในประวัติศาสตร์สังคมเพชรบุรีสมัยอยุธยา คือ ในตัวเมืองจะพบศิลปกรรมล้ำค่าสมัยอยุธยาปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามวัดต่าง ๆ การที่มีงานศิลปกรรมอยู่มากเช่นนี้ เป็นเครื่องบ่งชี้อันสำคัญที่แสดงถึงความก้าวหน้าของระดับสังคมเพชรบุรีในยุคอยุธยา เมื่อเทียบกับสังคมเมืองอื่น ๆ ในยุคสมัยเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการที่จะปรากฏศิลปกรรม อันมีฝีมือขั้นสูงและมีจำนวนมากเช่นนี้นั้น สภาพสังคมต้องก้าวหน้ารุ่งเรืองพอที่จะเป็นเครื่องรองรับได้

ศิลปกรรมสมัยอยุธยาที่สำคัญ ๆ ในเพชรบุรีมีอยู่หลายแห่ง ดังต่อไปนี้

๑. งานจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมที่วัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นงานที่มีคุณค่ายิ่ง ตัวอย่างเช่น ภาพเทพชุมนุมที่ผนังพระอุโบสถ มีลักษณะการจัดท่านั่งลักษณะการเขียนหน้ายักษ์นับว่าเด่นประหลาดมาก เป็นหน้าตาซึ่งมีเนื้อหนังเช่นมนุษย์ทั่วไปแต่รอยย่นบนหน้าและลวดลายหนวดเครา

พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม สำหรับการเขียนแบบลวดลายหัวโขน เป็นการพัฒนาขึ้นมามีการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ หรือเล่นโขนโดยใช้หัวโขนสวม นอกจากยังมีจิตรกรรม ได้แก่ ด้านในของหน้าต่าง ด้านหน้าช่องกลาง ซึ่งเป็นบานหน้าต่างใหญ่ราวกับประตูแต่ยกสูง และไม่มีบันไดขึ้นจากด้านนอกด้านในของบานหน้าต่างทั้งสองบานเขียนเป็นทวารบาลบานละองค์ ลวดลายเส้นที่ประกอบกันขึ้นเป็นเนื้อตัวเสื้อผ้าของทวารบาลงดงาม เหลือจะพรรณนาแสดงฝีมืออันสูงยิ่งของจิตรกร

ภาพเทพชุมนุม และ ทวารบาลในพระอุโบสถ์วัดใหญ่สุวรรณาราม อ.เมืองเพชรบุรี
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

๒. งานสถาปัตยกรรมที่วัดลาด วัดลาดนับเป็นวัดที่มีชื่อเสียงไม่น้อยอีกวัดหนึ่งของเพชรบุรีในด้านศิลปกรรมสมัยอยุธยา โบสถ์วัดลาดเป็นของเก่าสมัยอยุธยาเป็นแหล่งที่ควรศึกษาในแง่สถาปัตยกรรมอยุธยาอีกแห่งหนึ่ง ศาลาการเปรียญใช้กระเบื้องลอนและมีกระเบื้องเชิงชายคาเป็นของเก่าเช่นเดียวกัน ใบเสมาของโบสถ์วัดลาดเป็นใบเสมาทรงสูงคล้ายใบเสมาสมัยพระนารายณ์ หรืออาจหลังสมัยพระนารายณ์เล็กน้อยก็ได้ (น. ณ ปากน้ำ ๒๕๑๒ หน้า ๑๔)

โบสถ์ ศาลาการเปรียญ และใบเสมา วัดลาด อ.เมืองเพชรบุรี
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

๓. ศิลปกรรมที่วัดเกาะ เป็นวัดที่มีมาก่อนกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้โดยสังเกตจากใบเสมาซึ่งทำด้วยศิลาทราย มีลวดลายรูปทรงเป็นแบบในสมัยอู่ทอง เจดีย์รายรอบ ๆ วัดหลายองค์ก็เป็นเจดีย์เก่า รูปทรงแบบเจดีย์อู่ทอง แม้จะถูกปฏิสังขรณ์ใหม่แต่รูปทรงเดิมยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ (ประยูร อุรุชาฎ ๒๕๒๐ หน้า ๙๒) จากหลักฐานทางโบราณคดี แสดงว่า วัดเกาะเป็นวัดที่มีมาตั้งแต่สมัยอู่ทองเป็นฝีมือสมัยอยุธยา

โบสถ์ ใบเสมาและเจดีย์รายรอบ วัดลาด อ.เมืองเพชรบุรี
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

๔. วัดอุทัย หรือวัดอุทัยโพธาราม พระประธานในโบสถ์เป็นแบบสมัยอยุธยากับขนาดโบสถ์เป็นอย่างดี โบสถ์มีเสาแปดเหลี่ยมสองแถวเขียนเป็นลายเชิงประณีต เปลี่ยนตัวลายกันทุก ๆ เสา (ประยูร อุรุชาฎ ๒๕๑๒ หน้า ๒๖)

๕. ศาลหลักเมือง ศาลหลักเมืองเดิมของเพชรบุรี (ไม่ใช่ศาลหลักเมืองที่หน้าเขาวังปัจจุบัน) แต่อยู่อีกฝั่งแม่น้ำหนึ่ง คือ ที่ฝั่งท่าราบ ณ ศาลหลักเมืองเดิมนี้เป็นอีกแห่งหนึ่งมีศิลปกรรมสมัยอยุธยาเป็นหลักฐานอยู่ในเพชรบุรี ภายในศาลมีกุฏิเล็ก ๆ หลังหนึ่ง ในกุฏิมีเทวดาประจำเมืองอยู่หนึ่งองค์ รูปเทวดานั้นทำเป็นรูปทรงเครื่องราชาภรณ์ประทับอยู่บนฐานสูงจากพื้นประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ลวดลายและฝีมือช่างเป็นของสมัยอยุธยา รูปองค์เทวดาเป็นปูนปั้นลงรักปิดทองสูงประมาณ ๗๕ เซนติเมตร เรียกกันว่า **"เจ้าหลักเมือง"** สองข้างเทวรูปองค์ใหญ่มีเทวรูปเล็ก ๆ นั่งองค์หนึ่ง และยืนองค์หนึ่งเป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยาเช่นเดียวกัน

ที่ตั้งศาลหลักเมืองเดิม
ชุมชนวัดลาด ต.ท่าราบ จ.เพชรบุรี
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

ศาลเจ้าหลักเมืองเดิม
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

๖. วัดไผ่ล้อม ปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ติดเรือนจำเพชรบุรี ตัวโบสถ์เป็นโบสถ์สองตอน ที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ผนังซึ่งกั้นระหว่างตอนหลังกับตอนในของโบสถ์มีลายปูนปั้นภาพพุทธประวัติเต็มทั้งผนัง มีพระพุทธบาทอยู่เหนือสุด ส่วนอื่นเป็นรูปจำลองอาคารทรงต่าง ๆ ที่เห็นเด่นชัดกว่าส่วนอื่น คือ *ปราสาทเจ็ดชั้น* ซึ่งอาคารจริงยังไม่เคยปรากฏที่ไหน ทรวดทรงอาคารในลายปูนปั้น และโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมถูกต้องสมบูรณ์ยิ่ง (อนุวิทย์ เจริญศุภกุล ๒๕๒๑ หน้า ๒๗)

ปูนปั้นผนังในประเทศไทยมีเพียงสองแห่งเท่านั้น คือ ที่วัดไลย์ ลพบุรี และที่วัดไผ่ล้อม เพชรบุรี แต่น่าเสียดายที่ปูนปั้นของวัดไผ่ล้อมถูกทอดทิ้งปรักหักพังอย่างมาก (อนุวิทย์ เจริญศุภกุล ๒๕๒๑ หน้า ๔๑)

ลายปูนปั้นหน้าซุ้มประตู-หน้าต่าง เสาในโบสถ์เป็นเสาสี่เหลี่ยม ย่อมุม ๑๒ กลีบบัวยาว ที่ซุ้มหน้าต่างด้านติดกำแพงเรือนจำมีลวดลาย ทรวดทรงเหมือนกับวัดบรมพุทธารามในอยุธยา ได้รับการสร้างหรือปฏิสังขรณ์ราวสมัยพระเพทราชา (ประยูร อุรุชาฎ ๒๕๑๒ หน้า ๔๐)

โบสถ์วัดไผ่ล้อม อ.เมืองเพชรบุรี
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

๗. วัดสระบัว เป็นวัดสมัยอยุธยา นับเป็นสถานที่ซึ่งทรงคุณค่าทางศิลปกรรมมาก โดยเฉพาะฐานเสมา ซึ่งเป็นปูนปั้นที่มีแบบแนวความคิดพิเศษต่างจากที่อื่น มีการออกแบบคล้ายปรางค์ มีลำดับจากมารแบกครุฑและสิงห์ กระจัง บัวปากฐาน จนถึงใบเสมา รูปมนุษย์แบกนั้นบางรูปให้ความรู้สึกของความหนักในด้านศิลปกรรมสมัยอยุธยาในเพชรบุรี

โบสถ์ และฐานเสมา วัดสระบัว อ.เมืองเพชรบุรี
ถ่ายภาพโดย : สวัสดิ์ อุราฤทธิ์

เพชรบุรีสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์

สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ มีความคาบเกี่ยวกันในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านของการพยายามรื้อฟื้นบ้านเมืองให้บริบูรณ์ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากราชอาณาจักรอยุธยาถูกพม่าทำลายย่อยยับไปแล้ว และยังพยายามกลับมาครอบครองอีก ในการนี้สมัยธนบุรีต้องต่อสู้อย่างมากอยู่แทบตลอดสมัย ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ยังมีศึกสงครามเช่นนั้นต่อมาอีก นับว่าเป็นโชคดีที่พระเจ้ากรุงธนบุรีสามารถนำทัพกอบกู้เอกราชได้สำเร็จ และภาระการรักษาเอกราชอันหนักหน่วงที่ตกต่อมาถึงพระมหากษัตริย์พระองค์แรก ๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้ทรงต่อสู้ ซึ่งเพชรบุรีมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะการสงครามไม่ว่าเป็นการป้องกัน การสนับสนุนเสบียง เป็นต้น

สะพานช้าง
(ปัจจุบัน คือ สะพานพระจอมเกล้า)
ที่มา : สยาม ผ่านมุมกล้องจอห์น ทอมสัน 2408-9 : รวมทั้งนครวัดและเมืองชายฝั่งประเทศจีน. (หน้า 116)

บ้านของชาวเพชรบุรีเป็นเรือนทรงไทย
ฝาสำรวด หลังคามุงจาก
ที่มา : ประชุมภาพประวัติศาสตร์แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (หน้า 179)